

znít banálně jen na první pohled. Zdravá délka života je koncept opředěn stále velkou řadou neznámých a nejednoznačných odpovědí na otázky po tom, „kde je vejce a kde slepice“. Proč je to tak složité, to osvětluje kapitola sedmá, která velmi komplexně (i když stále pro laika přístupně) a zároveň obezřetně a poctivě shrnuje, co dosud věda ví o zdrojích dlouhověkosti a zdravého stárnutí. Nutno podotknout, že vývoj v této oblasti jde raketově dopředu, ale zdá se, se v řadě ohledů se vrací k otcům zakladatelům a jejich poučkám o blahodárném účinku jogurtu a střídmosti.

Mou oblíbenou je i kapitola osmá, věnovaná problematice technologií. Zve nás, abychom se oprostili od synonymizace technologií s ICT (informačními a komunikačními technologiemi) a začali uvažovat v mnohem širších rámcích: od mobility přes bydlení až po podporu zdraví. I ze svých vlastních studií vidím, že technologický ageismus je novou velkou výzvou dneška a k tomu je osmá kapitola více než jen úvodem do problematiky.

Předposlední kapitola devátá překlenuje téma péče a sociálních inovací a připomíná, že pokud nepřekonáme fragmentarizaci sociální a zdravotní péče, nedostaneme se daleko. Kapitola desátá dokresluje celkový obraz tématem politické inkluze a participace starších osob. Pokud bych si měla do-

volit být přece jen trochu kritická, označila bych právě tuto část za nejslabší článek celé jinak zdařilé „zprávy o stavu stárnutí v Evropě“. V hloubce a komplexitě sdělení totiž nedosahuje předchozích kapitol, navíc v oblasti, která je nejen zajímavá, ale i extrémně důležitá. V České republice jsme opakovaně učinili tu zkušenost, že senioři a seniorky nevolili podle svého věku, ale spíše podle socioekonomického statusu. Kdo v ČR na svou stranu získá (jakékoliv) seniory, obvykle volby vyhrává, přestože – a někdy právě proto –, že se nejedná o seniorské, „důchodcovské“ strany ani se nezaměřují na „seniorská témata“. I proto by dané problematice slušelo stejné kulturně komparativní pojednání, jaké předkládají předchozí kapitoly.

Pro některé čtenáře a čtenářky bude asi zajímavé i to, že publikace je výstupem vícezdrojového mezinárodního projektu MOPACT (Mobilising the potential of active ageing in Europe /Mobilizace potenciálu aktivního stárnutí v Evropě/). Proto bude možná pohodlnější číst ji jako svébytnou zprávu z výzkumu než editovanou monografii sdružující kolekci vzájemně jen vágně souvisejících textů. Kromě zjevného věcného obsahu kniha poskytuje vzhled do systému projektových struktur EU a nastiňuje, co vše se musí stát, aby tento typ vědění byl z dat a potažmo z evropských společ-

ností vyextrahován. Velké výzkumné struktury to v současné době hrozících finančních škrtů v rozpočtech na vědu a výzkum nemají lehké. Mají však tu přednost, že mohou poskytovat výsledky, které lze vzájemně nejen porovnat, ale především provázat.

Již jsem zmínila, že stárnutí jako téma je vpravdě interdisciplinární. Pouze možnost použít více datových zdrojů z vícero disciplín, které spolu mohou vzájemně sociokulturně senzitivně komunikovat – například jako to činí zde na stránkách jediné publikace Walker se svým spoluautorským týmem –, mají potenciál vykreslit alespoň přibližně věrný odraz reality. A na ničem jiném než na alespoň přibližně věrném obraze reality bychom naši „policy přípravu“ na stárnutí rozhodně stavět neměli.

Mgr. Lucie Vidovičová, PhD.

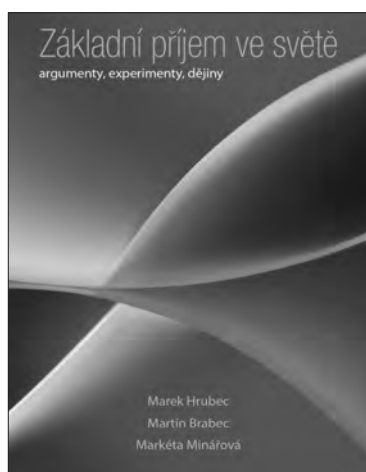
(lucie.vidovicova@vupsv.cz) je socioložka působící v brněnské pobočce Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (Research Institute for Labour and Social Affairs), Joštova 10, Brno, 602 00. Věnuje se výzkumu témat spojených s věkem, stárnutím a společností. Na fakultě sociálních studií MU je spoluzakladatelkou pracovní skupiny CERA - Centrum pro výzkum stárnutí a edituje web <https://starnuti.fss.muni.cz>.

Základní příjem ve světě: Argumenty, experimenty, dějiny I

Jiří Silný

Hrubec, Marek – Brabec, Martin – Minářová, Markéta: Základní příjem ve světě: Argumenty, experimenty, dějiny. Praha: Epocha, 2021, 144 stran, ISBN 978-80-278-0.

Recenzovaná publikace se zabývá problematikou nepodmíněného základního příjmu (NZP). První část knihy shrnuje aktuální stav mezinárodní debaty a vyrovnává se s některými kritickými námitkami. Nejobsáhlejší a nejpřínosnější část knihy referuje o experimentech s praktickým zaváděním NZP v sedmnácti zemích několika kontinentů. Rozmanitost aktérů a konceptů dokládá, že NZP inspiruje k uplatnění v nejrůznějších kontextech. V závěru knihy je představeno několik historických myslitelů, kteří se zabývali myšlenkou NZP. Objevné je zejména připomenutí Johanesse Viveše. Podle recenzenta představuje hodnocená publikace dobrý příspěvek k současné diskusi. Je napsána přístupným jazykem a zároveň nepostrádá odbornou fundovanost.

Knihla obsahuje úvod a čtyři části, nazvané Rozhovory, Hlavní argumenty: každému podle jeho základních potřeb, Experimenty ve světě a Historie: průkopníci základního příjmu. Publikace je opatřena obsáhlým seznamem literatury, stručnou informací o autorech a anglickým shrnutím. V ediční poznámce autoři informují, že publikace zahrnuje texty, které v nějaké podobě už byly zveřejněny, ale pro toto vydání byly přepracovány.

Hlavní předností knihy je její široký záběr pokrytí nejrůznějších témat spojených s nepodmíněným základním příjmem. Ukazuje, jak rozšířené jsou již experimenty s NZP ve světě, a připomíná dlouhou historii uvažování o formách existenčního zajištění pro

všechny. Texty jsou psány přístupně, jsou stručné a publikace tak může dobře sloužit i jako příručka pro aktivisty právě probíhající kampaně evropské občanské iniciativy Zaveďme nepodmíněný základní příjem (<https://cs.eci-ubi.eu/>).

V první části, nazvané **Rozhovory**, se čtenáři a čtenářky mohou seznámit s názory dvou autorů, filozofů a sociologů Martina Hrubce a Martina Brabce z Filozofického ústavu AV ČR. Oba jsou také českými koordinátory zmíněné evropské občanské iniciativy. Partnerem prvního rozhovoru je Klaus Sambor, který je dlouhodobě aktivní v hnutí za základní příjem ve svém rodném Rakousku i mezinárodně. Klaus Sambor hned v úvodu charakterizuje

Recenze

NZP jako opatření, které má pomoci zajistit „dobrý život pro každého“ a dodává: „NZP umožňuje důstojný život s větší mírou spravedlnosti, svobody, solidarity, rovnosti a zdraví“ (s. 14). Důležitá je i diskuse o podobách NZP a cestách k jeho zavádění. Ta probíhá na mnoha úrovních a podílí se na ní mimo jiné sdružení Nepodmíněný základní příjem Evropa (UBIE) nebo na globální úrovni Basic Income Earth Network (BIEN).

V dalším dialogu, který mezi sebou vedou dva zmínění spoluautoři hodnocené knihy – asi nejkompetentnější čeští znalci NZP –, je téma probíráno z různých perspektiv. Při charakteristice NZP kladou oba důraz na nepodmíněnost – to je to zásadní a skutečné nové, co koncept přináší. Možnosti realizace jsou oproti tomu velmi rozmanité – NZP lze začít zavádět na nejrozličnějších úrovních od obce po celý svět.

Holdně pozornosti je v rozhovorech věnováno potenciálním přínosům, které vidí autoři v růstu spravedlnosti, svobody a kreativity. Oba autoři se také obsáhle vyrovnávají s obavami i kritikou a nastiňují, z jakých teoretických východisek myšlenka NZP vychází. Forma rozhovoru nabízí přístupný způsob uvedení do problematiky. Také vhodným zaměřením se podařilo koncipovat oba rozhovory tak, že se informace jen málo opakují, spíše se dialogy k tématu vztahují z různých perspektiv.

Druhá část, nazvaná **Hlavní argumenty: každému podle jeho základních potřeb**, shrnuje základní informace o konceptu

NZP. Autoři NZP definují a přisuzují mu zásadní význam: „Základní příjem je podobně zásadní civilizační změnou, jakou bylo zavedení všeobecného volebního práva nebo všeobecného zdravotního zabezpečení“ (s. 35). Pak se věnují předpokládaným dopadům NZP na svět práce – placené i neplacené, vysvětlují potenciál pozitivních dopadů i v boji s chudobou a s ekologickými hrozbami a zmiňují při tom i problematiku migrace. V závěru jsou pojednány i různé možnosti, jak NZP financovat a postupně zavádět. I v tom panuje velká rozmanitost. Tato část se vyznačuje systematictější přístupem, a i když pracuje s informacemi dostupnými v dřívějších publikacích, poskytuje zájemcům solidní shrnutí nejdůležitějších okruhů debaty dotážené do současnosti.

Třetí, nejobsáhlejší část, **Experimenty ve světě**, přináší převážně nové a v češtině jinde takto pohromadě nedostupné informace o proběhlých a probíhajících experimentech s NZP ve světě. I ten, kdo se NZP zabýval už dříve, zde nalezne řadu nových informací. Celkem jsou tu popsány experimenty ze 17 zemí světa (v Evropě, Africe, Asii i v obou Amerikách). Rozmanitost není jen geografická, ale týká se i jiných parametrů, jako je např. velikost populace, které se v nějaké formě dostává NZP. Například Aljaška má trvalý příjem pro všechny obyvatele, Brazílie plánuje nejrozsáhlejší program, Jihoafrická republika si vybrala starší ročníky populace. Jinde jsou příjemci obyvatelé jedné vesnice, města,

okresu nebo kraje. Další experimenty zahrnují skupiny dlouhodobě nezaměstnaných, příjemce různých sociálních dávek, vylosované jedince z reprezentativního vzorku celé populace apod. Tak rozmanitá pokusná uspořádání lze samozřejmě obtížně porovnávat ale na druhou stranu to, že stejný princip přináší vesměs pozitivní výsledky v tak různém uspořádání a prostředí, dokládá perspektivnost NZP.

Závěr této části hodnocené knihy tvoří informace o konceptu základního příjmu, který pod názvem Dočasný základní příjem: ochrana chudých a zranitelných lidí v rozvojových zemích navrhl v roce 2020 Rozvojový program OSN (United Nations Development Programme, UNDP) jako opatření proti ekonomickým následkům koronavirové pandemie. OSN navrhuje tento program pro téměř 2,8 miliardy chudých globálního Jihu. Znamenal by to zdaleka největší experiment s určitou formou základního příjmu. Tomuto návrhu zatím v České republice prakticky nebyla věnována pozornost. Tato část tvoří jádro a hlavní přínos knihy. Ukazuje totiž NZP nikoli jako neuskutečnitelnou představu, která zůstává utopií, jako tomu bylo na začátku ve slavné knize Thomase Morea, ale jako koncept, který je prakticky zkoumán na nejrůznějších úrovních a v některých případech i realizován, a to s převážně pozitivními dopady, zejména pokud jde o zlepšení sociální a zdravotní situace příjemců. A někdy i s nečekaným vlivem na schopnost rozvíjet komunity. Ukazuje se

Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR
a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR vyhláší

13.

Týden sociálních služeb

Bezpečně doletíme do cíle

4.-10. října 2021

Partneři Týdne sociálních služeb ČR

Armáda spásy | Asociace veřejně prospěšných organizací ČR
Česká unie neslyšících | Diakonie ČCE
Jihočeský kraj | Jihomoravský kraj
Karlovarský kraj | Kraj Vysočina
Královéhradecký kraj | Liberecký kraj
Město Prachatice | Moravskoslezský kraj
Národní rada osob se zdravotním postižením ČR | Olomoucký kraj
Pardubický kraj | Plzeňský kraj
Statutární město Brno
Statutární město Ostrava
Středočeský kraj | Ústecký kraj
Unie zaměstnavatelských svazů ČR
Zlínský kraj

Mediální partneři

www.tyden-socialnich-sluzeb.cz

také, že v chudých zemích pozitivně fungují často i malé částky, a to je určitě podnět k zamyšlení pro rozvojovou spolupráci.

I poslední – čtvrtá – část **Historie: průkopníci základního příjmu**, je objevná. Markéta Minářová, další z autorek a autorů věnujících se seriózně tématu NZP, vybrala několik výrazných postav z množiny těch, kdo se myšlenkou nepodmíněného základního příjmu zabývali v minulosti. Výběr je zaměřen na ty, kdo viděli jeho sociální a emancipační potenciál. Vedle proslulého autora Utopie z roku 1516, Thomase Morea, se tu objevuje málo známý humanistický filozof Johanes Ludovicus Vives, Moerův současník, který jeho myšlenku systematicky rozvinul. Vivesova kniha *De Subvencione Pauperum sive de Humanis Necessitatibus* byla určena starostovi vlámského města Bruggy a na základě filozofických úvah přinášela doporučení praktických opatření proti chudobě.

Další uvedení myslitelé jsou známí dobře (Thomas Paine, Bertrand Russell, Martin Luther King), ale málo se ví o tom, že i oni se zabývali myšlenkou nepodmíněného základního příjmu. Zajímavá souvislost je také v tom, že Vives, Russell i M. L. King tak činili i v rámci svého úsilí o mír prostřednictvím překonání nerovností.

Celkově kniha *Základní příjem ve světě* velmi vhodně spojuje přístupnost a sdělnost se solidně podloženými věcnými informacemi. I když je zřejmé, že autoři zavedení NZP podporují, neopomíjejí ani námitky odpůrců. A vyvracejí je argumenty, výsledky experimentů i doklady ze stále bohatší praxe.

Veřejnosti byla kniha poprvé představena 23. 6. 2021 na pražském semináři uspořádaném Institutem české levice ve spolupráci s evropskou občanskou iniciativou *Zavedme nepodmíněný základní příjem*. Informace o publikaci podala autorská trojice

a recenzenti. Při živé a dlouhé debatě nezněla zásadní kritika NZP, spíše se debatovalo o možnostech jeho zavedení. Hodně času bylo věnováno také prodiskutování jednotlivých experimentů i s ohledem na kritiku jejich vědeckosti. Autoři byli schopni přesvědčivě doložit relevantnost získaných dat i to, že každým dalším experimentem myšlenka nepodmíněného základního příjmu sílí a získává na přesvědčivosti.

ThDr. Jiří Silný (jirisilny3@gmail.com) je teolog, pedagog a publicista. Věnuje se vzdělávání, aktivismu i praktickým projektům v rámci neziskového sektoru (Vysoká škola zdravotnictví a sociální práce sv. Alžbety, Ekumenická akademie, Social Watch, Družstvo Fair & Bio aj.). Tematicky se zaměřuje na otázky rozvojové spolupráce, sociální a solidární ekonomiky, ekonomických a politických alternativ.

Základní příjem ve světě: Argumenty, experimenty, dějiny II

Jiří Mertl

Hrubec, Marek – Brabec, Martin – Minářová, Markéta: Základní příjem ve světě: Argumenty, experimenty, dějiny. Praha: Epoque, 2021, 144 stran, ISBN 978-80-278-0.

Recenzovaná kniha má ambici českým čtenářům/-kám přiblížit hlavní argumenty pro zavedení nepodmíněného základního příjmu (NZP) a představit vybrané výzkumy a testování tohoto opatření ve světě. Podle recenzenta však tato ambice zůstala poněkud za očekáváním: ačkoliv knihu lze doporučit jako čtivý a nenáročný počáteční vhled do problematiky, kniha nepřináší do diskuse nic příliš nového. To je škoda, protože zde byl potenciál zabývat se i palčivými specifiky českých náhledů na NZP, a více tak otevřít věcnou a relevantní debatu v českém prostředí.

Do čtení knihy jsem se pustil velmi rád, neboť téma nepodmíněného základního příjmu (NZP) mne velmi zajímá a považuji jej za zajímavou sociální politiku, která má potenciál vyřešit celou řadu sociálních problémů.¹ Zároveň v českém prostředí, vyjma publikace *Všeobecný základní příjem: Právo na lenost nebo přežití?* (Praha: Filosofie 2007), kterou spolueditovali a do níž přispěli i dva autoři nyní recenzované publikace, a několika článků z posledních zhruba dvou let v tomto časopise² příspěvky k otevření a kultivaci debaty o NZP téměř zcela absentují. A to navzdory skutečnosti, že v zahraničí probíhá na téma NZP čilá odborná i veřejná debata, navíc podpořená společenskými a ekonomickými dopady způsobenými epidemií koronaviru a zavedením opatření na zpomalení šíření této nákazy.

V České republice se sice v poslední době objevilo několik řeckně populárních článků v různých médiích, nicméně scházely v nich sociologické a sociálně antropologické pohledy, které jsou v případě NZP zcela zásadní, a naopak převažovaly pohledy ekonomické, navíc v českém podání zoufale konzervativní a podporující řadu stereotypů. Pokud se totiž v ČR vynoří téma NZP, automaticky zareaguje několik českých ekonomů (nikoli eko-

nomek), kteří udusají jakoukoliv debatu již v zárodku, a to pomocí dvou zcela primitivních námitek: 1) *Kdo to zaplatí?* a 2) *Budeme systémově podporovat lenost, což bude mít negativní ekonomické důsledky.* V prvním případě stále řada těchto ekonomů nepochopila, že NZP není jednorázový výdaj nebo časově omezená peněžní pomoc, ale univerzální redistributivní opatření, které je přímo spojeno s daňovou soustavou, aby bylo udržitelné, a nahrazuje také množství peněz již teď vyplácených v sociálním systému. NZP bychom si tedy na základě solidarity platili všichni navzájem. Ostatně Karl Widerquist na toto téma vytvořil několik výpočtů v realitě Spojených států, v nichž názorně ukázal, že NZP je jako redistributivní opatření zcela udržitelným nástrojem.

Druhá výše reprodukováná námitka byla zcela vyvrácena snad ve všech experimentech, které se v souvislosti se NZP realizovaly, a tudíž není vůbec relevantní.

S ohledem na tuto situaci jsem byl velmi rád, že vznikla nová publikace, na níž se podíleli i Marek Hrubec a Martin Brabec jakožto dva hlavní čeští proponenti NZP. Kniha ve mně vyvolala mírné očekávání, že se budou snažit reagovat hlavně na zmíněná česká specifika a vyvracet

mytologizaci a stereotypizaci spojenou s NZP.

Již zde však musím konstatovat, že kniha má očekávání příliš nenaplnila, byť potenciál k tomu měla. Obsah knihy je členěn na čtyři větší kapitoly (rozhovory, hlavní argumenty pro NZP, experimenty se NZP ve světě a historickou kapitolu), přičemž není úplně jasné, jakou roli hrají v knize rozhovory a poslední historická kapitola, jelikož nejsou na dvě centrální kapitoly v podstatě nijak napojeny. V rozhovorech se na úvod dozvídáme některé argumenty na podporu NZP, které jsou ovšem v podstatě zopakovány v následující kapitole, takže nepřináší nic nového a jenom dubluje jiný obsah v knize (případně další obsah v knize dubluje rozhovory). Právě rozhovory přitom měly potenciál jasně tematizovat české otázky ohledně NZP (pokud by byly do rozhovorů zahrnuty), a poskytovat tak jasnou a strukturovanou argumentaci všem českým proponentům a proponentkám NZP. Historická kapitola je sice zajímavá, ale jedná se, žel, pouze o navrstvení poznatků a informací na sebe, a to bez jakékoliv analytické kapitoly, která by dávala podněty jednotlivých myslitelů do komplexnějšího světla